

Autorky se domnívají, že svým výzkumem potvrdily svou výchozí tezi o „nové generaci“ českých žen. Přiznám se, že dost dobře nechápu, co se pod označením „nová generace“ skrývá. Jistě, zkoumané respondentky užívají ve svém životě nové strategie a využívají celou škálu příležitostí, které by za totality nebyly možné. Ale netýká se to nás všech, ať už jsme se narodili dlouho před změnou režimu, nebo nám bylo osmnáct v roce 1989?

Domnívám se, že je skutečně relevantní tyto otázky si klást a pokoušet se na ně hledat odpovědi. Je s podivem, jak málo se čeští sociologové zabývají tím, co se děje uvnitř nově se rysujících obrysů struktury naší společnosti.

Na otázky týkající se způsobu konstruování sociální identity aktérů včetně strategií, které používají vzhledem k nově se otevírajícím se příležitostem máme prozatím málo odpovědí. Největším přínosem recenzované knihy je pak právě to, že ukazuje způsob, jakým se tyto odpovědi mohou hledat. Ačkoliv to může znít paradoxně, odpovědi, které autorky našly, naznačují spíše než co jiného, jak nás vidí (nebo by chtěli vidět) cizinci, kteří mají sice české kořeny, ale dlouhá léta zde s námi nežili. Proto vidí něco jiného než my, což vůbec není na škodu.

*Helena Kubátová*

**Ferdinand Karlhofer, Emerich Tálos: Sozialpartnerschaft und EU. (Integrationsdynamik und Handlungsrahmen der Österreichischen Sozialpartnerschaft)**

Wien, Schriftenreihe des Zentrums für angewandte Politikforschung 1996, 224 s.

Publikace dvou rakouských autorů, kteří jsou předními odborníky na problematiku sociálního partnerství a reprezentace zájmů, se zabývá vlivem vstupu Rakouska do Evropské unie na jeden ze základních pilířů rakouského politického systému a sice na sociální partnerství. Kniha je rozdělena do čtyř částí, které v logickém pořadí sledují současný stav organizace a reprezentace zájmů v Rakousku, reprezentaci zájmů a rozhodování na úrovni Evropské unie, proměny rakouského sociálního partnerství po vstupu země do EU 1. 1. 1995 a v závěru se snaží zodpovědět otázku, zda sociální partnerství zůstává pro Rakousko v dlouhodobé perspektivě modelem reprezentace zájmů.

Část I. *Asociace a sociální partnerství v Rakousku* přináší historický přehled a analýzu současné struktury a politického významu austrokorporatismu, jehož základním předpokladem je agregace a harmonizace zájmů a centralizace zájmové reprezentace. Např. rakouská odborová centrála ÖGB má rozhodující slovo ve finančních a personálních otázkách, jednotlivé odborové svazy nejsou právníky osobami. To klade velké nároky na hledání vnitřního konsensu a společných cílů. Austrokorporatismus není podle autorů žádnou staro-

módní záležitostí, ale prochází řadou změn při zachování určité kontinuity. V čem je změna? Změnilo se ekonomické, sociální a politické prostředí, i Rakousko prodělává transformaci. Tyto změny, provázené navíc uvolněním tradiční úzké provázanosti mezi politickými stranami a asociacemi, negativně ovlivnily dosahování vnitřního konsensu a pocit solidarity. Kontinuitu pak autoři vidí v přetrvávajícím souhlasu s intervenováním sociálního partnerství do rozhodovacích politických procesů.

Otázka vstupu do EU nebyla nejen pro zájmové asociace, ale ani pro politické strany a zahraniční politiku Rakouska do roku 1985 aktuálním politickým tématem. Jakmile se však toto téma na politické scéně objevilo, přijaly je odbory i zaměstnavatelské svazy za své. To znamenalo nejen zapojení jednotlivých svazů do přípravného procesu, ale i permanentní hledání vnitřního konsensu a společné pozice. Na rozdíl od zaměstnavatelů zaujímaly odbory zpočátku spíše negativní postoj, formulovaly ale své představy o tom, co od členství očekávají, jaké podmínky by měly být splněny. Souhlasný postoj sociálních partnerů k členství v EU byl podmíněn tím, aby přednosti byly větší než negativní důsledky. Důležité bylo podle autorů nalezení konsensu o tom, že tradiční téma sociálního dialogu – diskuse o hospodářských a sociálněpolitických otázkách – bude rozšířeno o problémy evropské integrace. Na zabezpečení reprezentace zájmů a dostatečného práva spolurozhodování, tj. možnosti integrace sociálních partnerů do rakouské dele-

gace, se dohodly také dvě hlavní rakouské politické strany SPÖ a ÖVP. Sociální partneři se pak podíleli na informační kampani ke vstupu do EU, která předcházela přijetí rakouského ústavního zákona o vstupu Rakouska do EU a následujícímu referendu.

V části II. – *Prostředkování zájmů a politické řízení v Evropské unii*, autoři stručně rekapituluji vývoj lobbyingu zájmových skupin i individuálních aktérů v EU, zejména rapidní vzestup počtu registrovaných lobbistů, národních a nadnárodních skupin registrovaných v Bruselu od konce 80. let, zejména po uzavření Maastrichtské dohody. Autoři v této souvislosti upozorňují na skutečnost, která je charakteristická i pro naše poměry, že kromě anglického jazykového okruhu neexistuje zpravidla odpovídající překlad slova „lobby“, „lobbying“ jako neutrálního termínu. Pojem lobbying zde má obvykle negativní příděch. Na konkrétních příkladech pak rozlišují lobbying v anglosaském smyslu slova a aktivitu zájmových skupin, kterou by bylo možno označit za korporatistickou reprezentaci zájmů.

V Evropské unii existují 3 specifické roviny reprezentace zájmů: evropské koncerny, odvětvové svazy a evropské asociace národních centrál. Tím se otevírá široké spektrum pro artikulaci a reprezentaci zájmů a volba národní či nadnárodní cesty závisí na tom, kdo může v konkrétním případě plnit lépe roli koordinátora a „tlumočníka“ národních zájmů. Podle Tálase a Karlhofera tu také hrají roli rámcové podmínky jako velikost země, centralizace zájmových svazů, míra korporatismu a úloha vlády v agregaci zájmů, vztahujících se k EU na národní úrovni. Autoři toto své tvrzení dokumentují na kategorizaci jednotlivých členských států EU. Upozorňují také na fakt, že negativní konotace slova „lobbying“ v politické kultuře některých členských států (např. Švédska) má částečně vliv na to, v jaké míře je lobbying praktikován.

Pro evropské orgány jsou důležitým partnerem organizace, reprezentující nadodvětvové, nadnárodní zájmy, kterými je vrcholová organizace podnikatelských svazů UNICE a Evropský odborový svaz EGB. Nelze však jednoznačně říci, zda se jedná o eurokorporatismus či spíše pluralismus. Preferovaná forma reprezentace zájmů variuje mezi

odvětvími a pohybuje se na kontinuu mezi korporatismem a pluralismem. Například evropský ocelářský průmysl vykazuje reprezentaci svých zájmů spíše znaky korporatismu, zatímco biotechnologie odpovídají spíše tezi o pluralismu. Dlouhodobý cíl vidí Tálós a Karlhofer v přeměně „zastupování zájmů“ v „prostředkování zájmů“. Od roku 1985 (konference ve Val Duchesse) se začal formovat sociální dialog v Evropském společenství, ve kterém jsou zapojeny pouze UNICE a Evropský odborový svaz. Proces je hodnocen autory publikace i účastníky tohoto dialogu jako zdoluhavý, většinou bez konkrétního výsledku; odbory však v evropském sociálním dialogu vidí počátek institucionalizovaných evropských sociálních vztahů.

Vedle evropského sociálního dialogu vznikly později přes odpor zaměstnavatelské strany ještě evropské rady pracujících, což v podstatě odráží stále více nadnárodní charakter monopolů. Zde se samozřejmě nabízí otázka, zda zřízení evropských rad pracujících nebylo důkazem neefektivnosti evropského sociálního dialogu. Oba autoři se vyhýbají jednoznačné odpovědi, ale uvedené příklady tuto domněnku potvrzují.

Část III. je věnována sociálnímu partnerství v Rakousku po vstupu do Evropské unie. Členství v EU znamenalo přechod mnoha právních, ekonomických a politických kompetencí z národní na nadnárodní úroveň rozhodování. Na první pohled by se mohlo zdát, že tento proces bude mít pro rakouské sociální partnerství spíše nepříznivé důsledky. Nasvědčoval tomu příklad destabilizace korporatistických struktur v jiných zemích, zejména ve Švédsku. Austrokorporatismus zůstal, podle mínění autorů, dosud celkem intaktní vůči zmíněným procesům a je v tomto směru unikátem. Škoda, že autoři na tomto místě nevěnovali při analýze vlivu členství v EU na korporativní struktury pozornost také Německu, které sice bývá uváděno jako poněkud méně korporativní než Rakousko, ale sociální dialog tam velmi dobře funguje, zejména na odvětvové úrovni.

Jedním z důvodů rezistence austrokorporatismu může být to, že rakouští sociální partneři neočekávali pasivně důsledky integrace, ale aktivně se podíleli a přípravě vstupu do EU.

Karlhofer a Tálos tuto aktivitu nazývají „politickou kalkulovanou ztrátou terénu“, která ve svém výsledku naopak přinesla „získání terénu“. Sociální partneři dostávají podle zákona všechny informace, dokumenty a zprávy EU od příslušných ministerstev. Podílejí se na přípravě příslušných zákonů v souvislosti s aproximací evropského práva a na přípravě pozičních dokumentů. Postoj Rakouska k jednotlivým otázkám politiky EU je tak výsledkem konsensu, na kterém se podílejí výraznou měrou sociální partneři.

Autoři dále na základě řady interview s představiteli parlamentu, vlády, zaměstnavatelských svazů, odborů a zaměstnaneckých komor analyzují dosavadní praxi zastupování organizovaných zájmů v Bruselu. Na jedné straně se sladování zájmů stalo obtížnější, protože se značně rozrostla agenda a objem informací. Na druhé straně se po vstupu Rakouska do EU rozšířily možnosti spolurozhodování a spoluvytváření národního stanoviska. Hodnocení je tedy ambivalentní, ale platí, že vstup do EU neměl bezprostředně negativní vliv na další fungování rakouského sociálního partnerství, naopak přinesl zintenzivnění spolupráce sociálních partnerů navzájem a spolupráce s vládou a parlamentem. Posílila se úloha

expertů, vzrostl význam vysoce centralizované reprezentace zájmů a nedošlo zatím k posílení reprezentace partikulárních zájmů. Vědecká analýza důsledků by však vzhledem ke krátkému období byla předčasná.

V závěrečné části IV. si autoři kladou otázku, jaké jsou vyhlídky sociálního partnerství a zda je lze považovat za dlouhodobý model reprezentace zájmů vzhledem k určité nestabilitě zájmových organizací, klesající organizovanosti v odborech a krizi legitimacy komor. Jejich odpověď je optimistická a zdůvodňuje ji aktivní úlohou sociálních partnerů při vstupu do EU. Připouští však, že šlo o výjimečnou situaci, která může, ale nemusí mít dlouhé trvání.

Publikace je fundovanou analýzou současného stavu rakouského sociálního partnerství, opírá se o řadu empirických studií a její ústřední myšlenka je pro země, které se připravují na vstup do Evropské unie, inspirativní. Široký konsensus je pro tak závažný krok nezbytný. Tento konsensus je ale výsledkem dlouhodobého hledání a střetávání zájmů, na němž se musí podílet co nejvíce aktérů, reprezentujících různorodost zájmů.

*Zdenka Mansfeldová*

----- Zde odstříhněte -----

Závazně objednávám

\_\_\_\_\_ výtisků

*Sociologického časopisu*

Redakce

*Sociologického časopisu*

Jilská 1

110 00 Praha 1

# *Sociologický časopis*

Revue naší doby.

Moderní vědecký časopis, který přináší cenné informace sociologům, politologům, demografům, žurnalistům a další odborné veřejnosti.

V jednotlivých číslech naleznete:

- stati zabývající se otázkami teoretické sociologie
- stati domácích a zahraničních autorů zkoumající přechod od totalitního systému k tržní společnosti
- články věnované aktuálním problémům sociální politiky
- metodologické stati
- přehledové články
- informace ze sociologických výzkumů
- recenze a anotace odborné literatury domácí i zahraniční
- informace o dění v sociologické obci, zprávy z konferencí
- dokument - doposud nepublikovaný materiál osvětlující dění v české společnosti určité doby

Nepravidelné rubriky: Ohlasy, Ze studentských prací, Recenzní stati, Diskuse.

128 stran čtyřikrát ročně. Cena předplatného 156 Kč, jednotlivého čísla 39 Kč.

----- Zde odstříhněte -----

Jméno: \_\_\_\_\_

Instituce: \_\_\_\_\_

Adresa: \_\_\_\_\_

PSČ: \_\_\_\_\_

Datum: \_\_\_\_\_

Podpis: \_\_\_\_\_